

Ανάλυση στα γεγονότα

Ελευθερία εμπορίου, όχι ασυδοσία

Του ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ο εργατικός συνδικαλισμός είναι άραγε «ξεπερασμένος» στην εποχή της «παγκοσμιοποίησης», της απελευθέρωσης του εμπορίου και των διεθνών μεταναστευτικών ρευμάτων; Έτσι τουλάχιστον διατείνεται ένας «ακεραιόφρων» θεωρητικός του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης από το Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ.

Πρόκειται για τον Κένεθ Ρογκόφ, μέχρι πρόσφατα διευθυντή μελετών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου¹. Όμως, σημειώνει ο ίδιος, «δυστυχώς» τα πράγματα δεν εξελίσσονται πάντοτε προς τα εμπρός, όπως θα όφειλαν, αλλά πολλές φορές αντίθετα και μάλιστα «οπισθοδρομικά». Στην εποχή μας, παρά πάσαν προσδοκία, αντί να φθίνουν η κοινωνική υπόληψη και η πολιτική επιρροή του εργατικού συνδικαλισμού, αντιθέτως αυξάνονται, στο όνομα της προστασίας των εργαζομένων, και υπονομεύουν τις απελευθερώσεις και απορρυθμίσεις που έχουν εγκαθιδρυθεί στο όνομα της παγκοσμιοποίησης.

Οι ενδείξεις για την «επάνοδο» των εργατικών συνδικάτων, για την αποκατάσταση του κοινωνικού κύρους και της αύξουσας πολιτικής επιρροής τους, καταγράφονται σήμερα τόσο στη γηραιά ήπειρο όσο και στον νέο κόσμο. Σύμφωνα με τον επίσης Αμερικανό οικονομολόγο Πολ Κρούγκμαν, τα εργατικά συνδικάτα αποδεικνύονται αναγκαία στις δημοκρατικές κοινωνίες, προκειμένου να περιστέλλονται οι υπερβολές της παγκοσμιοποίησης και να διασώζονται οι κοινωνικές ισορροπίες.

Στη Γερμανία, έπειτα από πολύμηνες κοινωνικές διαπραγματεύσεις, ψηφίστηκε στις 14 Δεκεμβρίου νόμος, που θεσπίζει κατώτατο όριο αμοιβής στον κλάδο των ταχυδρομείων, ενώ το γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα προωθεί το αίτημα των συνδικάτων για γενίκευση του ελάχιστου ορίου αμοιβής σε ολόκληρη την οικονομία. Η κυρία Μέρκελ και το κόμμα της αντιτίθενται σε αυτό, παρ' όλο που αρκετές εργοδοτικές ενώσεις το βρίσκουν λογικό, λόγω της εργασιακής ανασφάλειας με τις εξευτελιστικές αμοιβές μεταναστευτικής εργασίας από την ανατολική Ευρώπη. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, οι μακροχρόνια άνεργοι οφείλουν ν' αποδέχονται εργασία ακόμη και έναντι ενός ευρώ την ώρα, υπό την απειλή διαγραφής από τα μητρώα ανεργίας. Όμως, η γερμανική κοινή γνώμη, κατά 70% και 80%, αξιώνει τη γενίκευση του ελάχιστου ορίου αμοιβής, την ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης και κοινωνική δικαιοσύνη. Προφανώς, οι προτεραιότητες των εργαζομένων είναι αρκετά διαφορετικές, και πιθανώς διαμετρικά αντίθετες από εκείνες του Αμερικανού «ακεραιόφρονος». Θα έπρεπε να παραδεχτεί ότι, για το δόγμα του, το πρόβλημα δεν είναι τόσο τα συνδικάτα όσο η κοινωνία με τα σύγχρονα αιτήματα αξιοπρέπειας και δημοκρατίας. Στα ζητήματα αυτά, ακόμη και αν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες είναι συμβιβαστικές, η κοινωνία παραμένει αδιάλλακτη.

Σε μια χώρα με υψηλότατη ανεργία, στην οποία 21% των εργαζομένων αδυνατούν να επιβιώσουν με τον μισθό τους, χρειάζονται άραγε γραφειοκρατίες και συντεχνιακά συμφέροντα, προκειμένου να διατυπωθούν κοινωνικά αιτήματα για δικαιοτερη μεταχείριση της εργασίας; Εάν η επιρροή των γερμανικών συνδικάτων επεκτείνεται σήμερα, αυτό πιθανώς οφείλεται περισσότερο στο ότι βρίσκονται σε αντιστοιχία με την κατάσταση της κοινωνίας παρά σε «σκοτεινά και ανομολόγητα» μέσα.

Στη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, τα εργατικά συνδικάτα δεν έπαυσαν να διαβάλλονται από τους προαγωγούς των νεοφιλελευθέρων απορρυθμίσεων ως εστίες «συντηρητισμού». Ο αριθμός των μελών τους συμπύχθηκε και η κοινωνική τους υπόληψη επλήγη. Όμως, σε καμία περίπτωση δεν έγινε δυνατό να παρακαμφθούν, εφόσον όλες οι απορρυθμίσεις χρειάστηκαν να περάσουν από την έγκρισή τους. Εάν τα συνδικάτα θεωρήθηκαν εστίες κοινωνικού αποτελεσματισμού, ταυτόχρονα από τους αυτούς κύκλους εκτιμήθηκε ότι ουδεμία κινητικότητα μπορεί να υλοποιηθεί στο πεδίο των αγορών εργασίας χωρίς τη συγκατάθεση αυτών. Σήμερα, έπειτα από 15ετία υποχωρήσεων και αποσάθρωσης των κοινωνικών κεκτημένων, αντί της επαγγελλόμενης εργασιακής εξειδίκευσης, επανέρχονται στο προσκήνιο οι εθνικές συλλογικές συμβάσεις και η γενίκευση της έννοιας της εργασίας. Στη Δανία υπογράφηκε εθνική σύμβαση για αυξήσεις ανώτερες από τον πληθωρισμό για το 2008. Στη Γερμανία, 3,4 εκατομμύρια εργαζομένων στη μεταλλουργία απέσπασαν 4,1%, τη μεγαλύτερη μισθολογική αύξηση από το 1992.

Σύμφωνα με τον Αμερικανό «ακεραιόφρονα», τα συνδικάτα βλάπτουν τους εργαζόμενους, στο μέτρο που παρεμποδίζουν την ευελιξία μισθών και δεν εξατομικεύουν ποιοτικά την εργασία, αλλά τη διαχειρίζονται μόνον ποσοτικά. Όμως, όταν ο μισθός κατέρχεται κάτω από το ελάχιστο όριο διαβίωσης, προκύπτει τότε πρόβλημα όχι ευελιξίας, αλλά στοιχειώδους επιβίωσης της εργατικής οικογένειας. Αυτό εγείρει ζήτημα αναγκαίας κοινωνικής αλληλεγγύης, που κανένας οικονομικός νόμος δεν μπορεί να αγνοήσει. Τα συνδικάτα των διδασκόντων, επιμένει ο καθηγητής του Χάρβαρντ, «αποδεικνύονται ιδιαίτερα καταστροφικά, στο μέτρο που παρεμποδίζουν κάθε πρόοδο και κάθε εκλογίκευση στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα».

Όμως, εάν κατά τα τελευταία έτη οι νεοφιλελεύθερες εκπαιδευτικές απορρυθμίσεις έχουν βαλτώσει στις ευρωπαϊκές κοινωνίες, αυτό δεν οφείλεται στον γραφειοκρατικό ή συντεχνιακό οίστρο κάποιων συνδικαλιστών, αλλά κυρίως στη γενικότερη επιφυλακτικότητα του εκπαιδευτικού κόσμου και της κοινωνίας, έναντι της υπαγωγής της παιδείας στις επιλογές των ιδιωτικών εταιρειών. Αυτό συνιστά ζήτημα κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό, που δεν αντιμετωπίζεται με τους κανόνες της ελευθερίας του εμπορίου.

Εάν στην Αμερική του 2008, το μέλλον του ελεύθερου και ανόθευτου διεθνούς εμπορίου αποβαίνει αβέβαιο, αυτό δεν οφείλεται τόσο στην υπαιτιότητα των εργατικών συνδικάτων όσο κυρίως στη γενικότερη μεταστροφή της κοινής γνώμης, όπως και αρκετών μεγάλων επιχειρήσεων, που πλήττονται από τον συναγωνισμό των κινεζικών εισαγωγών². Ομως, κατά πόσο τα κινέζικα προϊόντα παράγονται σήμερα σε συνθήκες ελευθερίας των αγορών; Τόσο η αγορά των κεφαλαίων και του συναλλάγματος, όσο και εκείνη της εργασίας τελούν υπό ασφυκτικό έλεγχο του κινεζικού κράτους, που εκμεταλλεύεται τα εμπορικά ανοίγματα των δυτικών οικονομιών. Για τις αντιδράσεις στην ασυδοσία των πολυεθνικών εταιρειών, οι ευθύνες δεν αποδίδονται τόσο στα δυτικά συνδικάτα όσο στις κοινωνίες που υφίστανται τις συνέπειες αυτών των επιλογών. Τα συνδικάτα δεν δημιουργούν την κοινωνική δυσφορία, αλλ' απλώς την εκφράζουν και μάλιστα με χαμηλότερη ένταση και περισσότερο συμβιβαστική διάθεση. Εάν σήμερα στην Αμερική, οι πλείστοι των υποψηφίων προέδρων, γερουσιαστές και πολιτικοί, τάσσονται δημόσια υπέρ των ισχυρών συνδικάτων, αυτό δεν οφείλεται σε σκοτεινά λόμπι και μαφίες, αλλά στην αναγνώριση της ανάγκης για περισσότερη κοινωνική διαπραγμάτευση, δικαιοσύνη και δημοκρατία. Οι οικονομικοί κανόνες παράγουν το ωφελιμότερο αποτέλεσμα εντός των ορίων της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της δημοκρατικής κοινωνίας και όχι εις βάρος αυτών. Ελευθερία ανταγωνισμού δεν μπορεί να σημαίνει κοινωνική ασυδοσία. Η ανησυχία για το μέλλον του ελεύθερου εμπορίου δεν θα έπρεπε να επισκιάζει εκείνη για το μέλλον της δημοκρατικής κοινωνίας. Δυστυχώς ή ευτυχώς, η κοινωνική πραγματικότητα δεν χειραγωγείται από κανένα δόγμα, ούτε φιλελεύθερο ούτε αντιφιλελεύθερο.

Τα τελευταία έρχονται και παρέρχονται, οι άνθρωποι και οι κοινωνίες μένουν.

1 Βλ. Kenneth ROGOFF, *Worker's Paradise?* στο Project Syndicate, Ιανουάριος 2008

2 Βλ. Horizon Project, Ουάσιγκτον 2007

kvergo@gmail.com